

Світлана СМОЛЮК,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

*Волинський національний університет
імені Лесі Українки (м. Луцьк)*

МІЖСОБИСТІСНА ВЗАЄМОДІЯ ВИХОВАНЦІВ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Міжособистісна взаємодія вихованців у закладі дошкільної освіти обумовлена важливістю формування соціальних навичок та емоційної компетентності дітей у ранньому віці. У дошкільному періоді закладаються основи спілкування, які впливають на подальший розвиток особистості та її здатність до ефективної взаємодії з іншими. У сучасних умовах, коли зростає увага до психологічного комфорту дітей та індивідуальних підходів у вихованні, стає необхідним дослідження способів оптимізації міжособистісної взаємодії. Це дозволить забезпечити сприятливий клімат у дитячому колективі, що позитивно позначиться на адаптації дитини до соціуму та її емоційному розвитку.

Міжособистісна взаємодія розкривається через такі поняття, як «взаєморозуміння», «взаємодопомога», «співпереживання», «взаємовплив». Аналізуючи трактування, можна виділити такі ознаки міжособистісної взаємодії: реально функціонуючий зв'язок суб'єктів (вихователь-вихованець), їх взаємозалежність, наявність взаєморозуміння, взаємодопомоги, співпереживання, взаємовплив.

О. Коржук у своєму дослідженні зазначає, що «у широкому розумінні взаємодія визначається як процес впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного та їхня взаємна зумовленість та зв'язок; як об'єктивна та універсальна форма руху, розвитку, що визначає існування та структурну організацію будь-якої системи. Взаємодія охоплює всі види суспільних процесів і людської діяльності (працю, пізнання, спілкування, виховання, навчання тощо) і кожна з наукових галузей, враховуючи свою специфіку, розширює та уточнює визначення цього терміна» [2, с. 6]. Визначаючи свою методологічну позицію щодо поняття «міжособистісна взаємодія», ми розглядаємо спілкування вищою формою взаємодії, де спілкування є компонентом або засобом спільної діяльності.

Міжособистісна взаємодія вихованців відбувається в процесі спільної діяльності, під час якої досягається не лише конкретний практичний результат, але й формуються міжособистісні стосунки між учасниками освітнього процесу.

Сучасні дослідники пропонують структуру міжособистісної взаємодії до якої входять:

- певні мотиви (інтерес, усвідомлення необхідності взаємодії, співпраці, спілкування тощо);
- відповідна поведінка (мова, дії, жести, міміка тощо);
- емоційний стан і почуття (задоволення від спілкування, симпатія або антипатія, взаємна привабливість чи негативні переживання тощо);
- пізнавальні процеси (сприйняття іншого, мислення, уява, уявлення);
- самоконтроль, сила волі (стриманість при браку взаєморозуміння, самовладання у разі конфлікту, допомога іншим у складних ситуаціях тощо).

У своєму дослідженні В. Ситнік розкриває, що «розвиток спілкування у дітей до 7 років має 4 форми: ситуативно-особистісну, ситуативноділову, позаситуативно-пізнавальну, позаситуативноособистісну. У відповідності до них змінюється вимоги дитини до дорослого, який виступає як партнер для взаємодії і від якого вимагається увага, любов, розуміння, повага. Означенні форми виникають не одночасно. Першою в онтогенезі виникає ситуативноособистісна форма спілкування (перші півроку життя). Основною ознакою цієї форми спілкування є задоволення потреби дитини у доброзичливій увазі дорослих. Це спілкування безпосереднє – «спілкування заради спілкування». Друга форма спілкування, що з'являється, – ситуативно-ділова (від шести місяців до трьох років). Головним приводом для контактів дітей з дорослими є їх спільна справа – практичне співробітництво. В основі їх спілкування лежить діловий мотив. Дорослі пояснюють дітям, що і як робити з тими чи іншими речами» [3, с. 148].

Багато експериментальних досліджень було спрямовано на вивчення реальних, практичних контактів дітей та їх впливу на формування взаємин. Серед цих робіт можна виокремити два основні теоретичні підходи:

- концепція діяльнісного опосередкування міжособистісних взаємин;

- концепція генезису спілкування, яка розглядає взаємини дітей як результат їхньої діяльності [4].

Будучи одним із суб'єктів виховного впливу на вихованців, вихователь є організатором їх педагогічної взаємодії з природним, предметним та соціальним середовищем. Головне під час організації такої взаємодії – не лише забезпечення активної позиції вихованців у досягненні цілей і завдань виховної взаємодії, а й створення необхідних соціально-психологічних умов для самореалізації кожним із них своїх духовних можливостей, забезпечення людинотворчого характеру освітнього процесу.

Проаналізувавши дослідження, ми дійшли висновку, що розвиток міжособистісної взаємодії відбувається у три стадії:

1. перша стадія – встановлення психологічного контакту між учасниками взаємодії;
2. друга стадія – безпосереднє здійснення спільної діяльності, спрямованої на досягнення мети взаємодії;
3. третя стадія – завершення взаємодії після досягнення результату, що супроводжується виникненням взаєморозуміння між учасниками.

Міжособистісна взаємодія будується на принципі психологічної рівноправності вихователя і вихованців в закладі дошкільної освіти, що є важливою умовою для реалізації особистісного підходу, а також для формування професійних компетентностей майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти.

В. Желанов зазначає, що «міжособистісна взаємодія вихователя і вихованця в закладі дошкільної освіти повинна ґрунтуватися на принципах: взаємоповага, довіра, доброзичливість, діалогічність, які, власне, є виявом суб'єкт-суб'єктних стосунків, що стимулює зростання самоактивності дитини і створює можливості для задоволення її актуальної потреби у творчій самореалізації та самоствердженні» [1, с. 73]. Ця особливість дошкільної освіти полягає у тому, що вона будується на спільній творчості педагога та вихованців, на їхній дружбі й духовній єдності, на визнанні унікальності творчої особистості дитини, а також на взаємоповазі та спільному прагненні до успіху. Відмінність такого педагогічного підходу пояснюється тим, що дитина бере участь у цьому процесі за власними внутрішніми мотивами, потрапляючи в освітнє середовище, де немає стандартних вимог чи

примусу, як у школі. Основою взаємин педагога і дітей, а також атмосфери в дитячому колективі, повинні бути доброта і доброзичливість.

Важливим фактором є роль вихователя, який створює сприятливе середовище для позитивних взаємодій, допомагає дітям навчитися спілкуватися та співпрацювати. Належний рівень міжособистісної взаємодії сприяє гармонійному розвитку особистості дитини.

Міжособистісна взаємодія вихованців у закладі дошкільної освіти є важливим аспектом соціалізації та розвитку дитини. В процесі спілкування діти дошкільного віку набувають досвіду співпраці та взаєморозуміння. Така взаємодія формує основи емоційної стабільності, адаптивності та комунікативних навичок, що є ключовими для подальшого успішного розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Желанова В. Суб'єкт – суб'єктна взаємодія вихователя і вихованців як засіб творчої самореалізації особистості. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. № 2. С. 71–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pchv_2016_2_16 (дата звернення: 10.10.2024).
2. Коржук О. Чуйне ставлення вихователя до дітей як засіб налагодження педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі ДНЗ. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія*. 2014. Вип. 34. С. 101–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2014_34_17 (дата звернення: 10.10.2024).
3. Ситнік С. В. Особливості міжособистісної взаємодії дітей в період рекреації. *Наука і освіта*. 2016. № 9. С. 148–153. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2016/9_2016/26.pdf (дата звернення: 10.10.2024).
4. Тарасюк Л. М. Особливості становлення міжособистісної взаємодії дітей дошкільного віку. *Проблеми сучасної психології* : збірник наукових праць К-ПНУ імені Огієнка. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2014. Вип. 24. С. 646–657.